

Барко В. І. доктор психологічних наук, головний науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту МВС України
<https://orcid.org/0000-0003-4962-0975>

Барко В. В. кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту МВС України
<https://orcid.org/0000-0002-3836-2627>

Бондаренко В. Д. доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАПН України, головний науковий співробітник науково-організаційного відділу ДНДІ МВС України
<https://orcid.org/0000-0003-4251-3448>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ КАЛІФОРНІЙСЬКОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАЛЬНИКА

Стаття присвячена дослідженню теоретичних підходів до розроблення Каліфорнійського психологічного опитувальника – поширеного в англомовних країнах психодіагностичного інструменту, який з 50-х років минулого століття використовується психологами з метою професійного добору і психологічного супроводу персоналу багатьох організацій, у тому числі правоохоронних органів. У статті розкрито теоретичне підґрунтя Каліфорнійського психологічного опитувальника, яке ґрунтується на ортогональній моделі взаємодії двох основних особистісних вимірів – інтроверсії та екстраверсії, а також інтернальності та екстернальності. Автори статті переконливо доводять доцільність здійснення українськомовної адаптації Каліфорнійського психологічного опитувальника з метою його використання в роботі з персоналом правоохоронних органів, оскільки опитувальник уможливує комплексну психологічну діагностику низки важливих індивідуально-психологічних особливостей особи, включеними у чотири основні категорії, які пов'язані із: відносинами з іншими людьми; особливостями управління собою; особливостями мотивації і когнітивного стилю; особистісними характеристиками працівника.

Ключові слова: Каліфорнійський психологічний опитувальник; особистість; персонал, психодіагностика; професійний добір; здібності; мотивація.

Вступ.

Каліфорнійський психологічний опитувальник (CPI) (англ. California Psychological Inventory, скор. CPI) являє собою багатовимірний особистісний опитувальник, створений у Сполучених Штатах Америки на основі Мінесотського багатofакторного особистісного опитувальника (MMPI), але в меншій мірі орієнтований на клінічні і в більшій - на соціально-психологічні аспекти особистості. Перша версія створена Г. Гаухом (Gough, H. G.) у 1951 році. Друга версія була випущена в 1956 році, вона містила 480 тверджень. Нинішня версія (на основі розробок Megargee, E. I. (1972); Meyer, P. & Davis, S. (1992); McAllister, L. W. (1996); Gough, H. G. & Bradley, P. (1996). Вона містить 462 твердження (CPI-462) [1-4].

Опитувальник був створений авторами з метою прямого виміру цільових

конструкцій, що розробляються на емпіричній бази. Він включає в себе інформацію про людину, перспективи в її житті, сприйняття нею себе на порівняннях, які вона проводить з іншими стосовно низки конкретних характеристик, важливих для життя й успішної роботи.

Результати відповідей допоможуть надати суб'єкту точне уявлення про себе, образ, який допоможе йому краще розуміти власну особистість і тим самим допомагати людині в досягненні поточних і довгострокових цілей [2].

Мета використання опитувальника - запропонувати якомога більш точне зображення респондента, допомагаючи оцінюваній людині в розумінні власного психологічного функціонування. Коли отриманий за результатами тестування звіт використовується психологами, це допомагає їм побудувати адекватну

інтерпретацію поведінки респондента, тим самим забезпечуючи йому вибір вірних рішень з низки можливих [3].

Відзначається, що СРІ використовується в декількох галузях психологічної науки і практики: організаційній, педагогічній, юридичній і клінічній психології. Опитувальник наразі вважається одним з найбільш перевірених інструментів для оцінки особистості, він розроблявся на основі сотень досліджень за участю різних популяцій і середовищ [1-4].

В Україні відсутні адаптовані українськомовні варіанти даного опитувальника, отже, СРІ практично не використовується психологами правоохоронних структур нашої держави через недостатнє знання більшістю респондентів англійської мови.

Мета статті – розкрити методологічні і теоретичні аспекти розроблення Каліфорнійського психологічного опитувальника задля визначення доцільності його використання в системі силових і правоохоронних структур нашої держави. *Завдання статті* – розкрити методологічне підґрунтя СРІ; визначити особистісну типологію, покладену в основу опитувальника; представити психологічні характеристики його шкал; зробити висновок щодо можливості його використання в системі правоохоронних органів України.

Теоретичне підґрунтя.

Аналіз вітчизняних наукових праць у галузі психології (Л. Бурлачук, В. Панок,) свідчить про те, що українські фахівці використовують в практичній діяльності значну кількість вітчизняних і зарубіжних психодіагностичних методик. Останні застосовуються у процесі професійного психологічного добру кандидатів на посади, які висувають підвищені вимоги до особистісних якосте працівників; подальшого професійного навчання; постійного психологічного супроводу і вивчення особистості з метою профілактики професійної деформації; надання працівникам психологічної підтримки і допомоги в разі необхідності тощо. Вітчизняна психологічна діагностика завдяки дослідженням Л. Бурлачука, Б. Федоришина, В. Синявського, Н. Пророк, В. Панка, С. Лазаревського та ін. збагатилась багатьма методиками дослідження

здібностей, особистісних якостей, мотивів та інтересів особи. Вітчизняні науковці (Л. Бурлачук, В. Барко, В. Панок, О. Шаповалов та ін. в 90-х роках минулого століття здійснили українськомовні адаптації деяких зарубіжних психодіагностичних методик (англомовних і російськомовних).

В останні роки науковці Державного науково-дослідного інституту МВС України адаптували українською мовою поширені зарубіжні методики – Індивідуально-психологічний опитувальник (ІТО, Собчик), Опитувальник Великої Пятірки (ОВП, Джон, Науман, Сото), Опитувальник толерантності до невизначеності (ОТН, Баднер), проте кількість таких адаптованих методик лишається недостатньою і вітчизняні психологи продовжують використовувати переважно російськомовні оригінальні методики або адаптовані російською мовою англомовні тести. Таку ситуацію у вітчизняній практиці психодіагностики не можна вважати задовільною.

В останні десятиліття зарубіжні дослідники (Г. Баррет, С. Боучард, С. Блейр, М. Дюнетт, У. Борман, Р. Кокрейн, Р. Тетт, Р. Мигуель, С. Луеке, Дж. Херд, Дж. Тан та ін.) провели значну роботу щодо розроблення психодіагностичного інструментарію, у тому числі для використання в правоохоронних структурах [5-10]. Вчені також досліджували важливі психологічні аспекти правоохоронної діяльності, пов'язані з професійною мотивацією поліцейських, вивченню ефективності дій, розробці етичних стандартів поведінки поліцейських, проведенням професійного психологічного добору персоналу, підготовкою до дій в особливих і екстремальних умовах тощо. Серед діагностичних методів вивчення особистості за кордоном найбільш широко використовуються Мінесотський багатофакторний опитувальник (ММРІ і ММРІ-2); Опитувальник Великої Пятірки (ВФІ); опитувальник Айзенка (ЕРІ); опитувальник Інвальд (ІРІ) та інші.

Результати даного дослідження суттєво доповнюють існуючі на цей момент розробки, оскільки в ньому уперше представлені якісні характеристики Каліфорнійського психологічного опитувальника, який широко використовується в західних країнах в процесі роботи з персоналом організацій для

визначення психологічної придатності особи до професійної діяльності (у тому числі – в правоохоронних структурах), встановлення протипоказань для оволодіння певною професією, проведення професійного психологічного добору, призначення осіб керівні посади тощо. Результати роботи свідчать про доцільність проведення українськомовної адаптації CPI для використання психологами правоохоронних органів.

Методи дослідження.

В дослідженні, яке проводилось упродовж 2020 року, здійснювалось вивчення і аналіз літературних джерел, присвячених теоретичним аспектам і практиці застосування CPI; дослідження теоретичної концепції, покладеної в основу розроблення опитувальника CPI; аналіз основних і додаткових шкал опитувальника; латентно-структурний аналіз тверджень (висловлювань) опитувальника з метою визначення відповідності тверджень (висловлювань) певним шкалам опитувальника. Статистичний аналіз даних проводився з використанням програм Microsoft Excell та SPSS Statistics.

Результати і обговорення.

Внутрішня структура опитувальника. Опитувальник уможливує вилучення показників двадцяти основних шкал, у тому числі 3-х оціночних (контрольних). До останніх належать:

- Шкала «Відчуття благополуччя» (Wb) включає в себе відповіді, які часто обирають люди, схильні перебільшено оцінювати себе в негативному аспекті.

- Шкала «Ввічливість» або «Сприятливе враження» (Gi) включає в себе відповіді, які обирають особи, схильні перебільшено позитивно оцінювати себе.

- Шкала «Оригінальність» або «Звичайність» (Cm) включає в себе найпопулярніші відповіді.

Наведемо повний перелік основних і контрольних шкал CPI:

1. Домінування (Do); 2. Статус (Cs); 3. Відкритість або соціабельність (Sy); 4. Спонтанність або соціальне присутність (Sp); 5. Самоприйняття (Sa); 6. Незалежність (In); 7. Емпатія (Em); 8. Відповідальність (Re); 9. Конформність або соціалізація (So); 10. Самоконтроль (Sc); 11. Ввічливість або гарне враження (Gi); 12. Оригінальність або звичайність (Cm); 13. Благополуччя (Wb);

14. Толерантність (To); 15. Досягнення через конформизм (підпорядкування) (Ac); 16. Досягнення через незалежність (Ai); 17. Практичність або інтелектуальна ефективність (Ie); 18. Проникливість (Pu); 19. Гнучкість (Fx); 20. Сензитивність або жіночність/мужність (Sn; F/m).

Подібно MMPI, на базі великої бази тверджень опитувальника можливе створення додаткових шкал, що відображають ті чи інші специфічні риси особистості.

Розглянемо інтерпретацію основних шкал CPI, які групуються в чотири категорії:

1. До першої категорії (відносини з іншими) входять твердження, відповіді на які свідчать про ступінь врівноваженості, упевненості в собі, авторитетність, переконливість, здатність зайняти високе суспільне становище, чинити вплив на інших, позитивно сприймати самого себе, здатність поводитись незалежно.

2. Друга категорія (управління собою) включає завдання, що виявляють такі якості, як пристосованість, зрілість, соціальна відповідальність, вміння контролювати себе, зрілість, толерантність, здатність справляти гарне враження, тактовність.

3. За допомогою тверджень третьої категорії (мотивація) визначається здатність до самореалізації за допомогою адаптації до умов середовища або на основі власних вольових та інтелектуальних можливостей.

4. Завдання четвертої категорії (особистісні характеристики) призначені для виявлення деяких характерологічних особливостей - інтуїції, здатності до співчуття, ступінь поступливості, чоловічі та жіночі складові інтересів і поведінкових стереотипів тощо.

Кожна шкала є полярною, один полюс означає вісутність або низький рівень проявів певної особистісної якості (ознаки, риси, характеристики), інший полюс означає яскравий прояв певної якості. Зазвичай, респондент виявляє проміжний рівень прояву ознаки, який вимірюється на базі порядкової шкали в сирих балах або Т-балах (середні значення характеристик в Т-балах представлені нижче). Розглянемо шкали, які відносяться до кожної з вищезазначених чотирьох категорій.

1. Відносини з іншими

- 1.1. Домінантність (Dominance (Do): T = 53.42

Не наполегливий, уникає демонструвати авторитет, нерішучий при прийнятті рішень, безвідповідальний.

Відповідальний, упевнений в собі, переконливий, цілеспрямований, домінуючий.

1.2. Статус (Capacity for Status (Cs): T = 52.57

Невпевнений у собі, уникає конкуренції, не береть на себе відповідальності або статусу, часто вважає життя несправедливим.

Амбітний, прагне до успіху і благополучного життя, має широке коло інтересів.

1.3. Відкритість або соціабельність (Sociability (Sy): T = 60.11

Не комунікабельний, прагне перебувати в тіні, в соціальних ситуаціях ніяковіє, уникає прийняття рішень, тримається від інших на відстані.

Дуже комунікабельний і тягнеться до людей, любить знайомитись з новими людьми і знаходитися в нових ситуаціях, оптимістичний, соціально компетентний.

1.4. Спонтанність або соціальна присутність (Social Presence, Sp): T = 51.13

Обережний, скромний, не потребує уваги, дещо загальмований, готовий визнати провину.

Прагне до суспільної уваги і визнання, любить грати перед публікою, спонтанний, дотепний, ніколи не засмучується.

1.5. Самосприйняття (Self-Acceptance (Sa): T = 48.11

Схильний до самозвинувачення, часто вважає інших кращими за себе, сумнівається у власних силах, уникає соціальних контактів.

Упевнений в собі, вірить у себе, любить говорити про власну гідність і демонструвати свою значущість.

1.6. Незалежність (Independence (In): T = 54.30

Шукає підтримки з боку інших, поступається іншим, уникає ситуацій змагання, легко відступає і здається в складних ситуаціях.

Самодостатній, винахідливий, незалежний від інших, рішучий.

1.7. Емпатія (Empathy (Em): T = 55.36

Не вміє розуміти почуттів інших, дещо замкнутий, відчуває себе некомфортно в умовах невизначеності, часто відчуває, що його неправильно розуміють.

Симпатичний, розуміє почуття інших, різнобічний, заповзятливий, має хороші соціальні навички.

2. Управління собою

2.1. Відповідальність (Responsibility (Re): T = 58.19

Байдужий до обов'язків і зобов'язань, не любить рутинну роботу, схильний до безпечності, часто нетерплячий.

Свідомий, серйозно ставиться до обов'язків, уважний до інших, надійний, досягає мети.

2.2. Конформність (Socialization (So): T = 58.44

Насилу приймає соціальні правила й умови, ставить під сумнів авторитет, схильний звинувачувати інших, легко дратується, коли щось йде не так.

Комфортно приймає звичайні правила й умови, легко підкоряється і підтримує традиційні методи і ідеї.

2.3. Самоконтроль (Self-Control (Sc): T = 56.83

Готовий йти на ризик, відчуває сильні почуття і емоції; не тримає себе в руках, коли злиться або дратується; спершу діє, а потім розмірковує.

Робить паузу для роздумів, перш ніж діяти; намагається контролювати емоції і запальність, пишається своєю дисциплінованістю.

2.4. Ввічливість або гарне враження (Good Impression (Gi): T = 59.60

Не дуже турбується про імідж, скептичний, відвертий, може бути індивідуалістичним.

Представляє оточуючим сприятливий імідж, шанобливо ставиться до можновладців, дотримується правил ввічливої поведінки.

2.5. Оригінальність або звичайність (Communitary (Cm): T = 57.17

Має оригінальні погляди і позиції; особисті ідеї відрізняються від традиційних.

Вважає себе схожим на інших, має традиційні погляди, практичний світогляд.

2.6. Благополуччя (Well-Being (Wb): T = 54.23

Не зовсім комфортно почувається в поточній ситуації, може турбуватися про здоров'я і особистих проблемах, схильний до тривоги, не оптимістично дивиться в майбутнє.

В цілому задоволений життєвою ситуацією, життєрадісний, відчуває себе в

хорошому фізичному та емоційному стані, вважає себе компетентним для того, щоб справлятися з життєвими вимогами.

2.7. Толерантність (Tolerance (To): T = 61.32

Схильний критично ставитися до чужих переконань і думок, може здаватися егоїстичним і скривдженим, відчуває себе недооціненим.

Відкритий, розумний, поважаючий права і переконання інших, не упереджений і не догматичний.

3. Мотивація і когнітивний стиль

3.1. Досягнення через конформізм (Achievement via Conformism (Ac): T = 55.12

Має труднощі в чітко структурованих і регульованих умовах роботи, не любить підкорятися, часто не встигає вчасно виконувати завдання.

Сильно вмотивований до досягнення, особливо в чітко визначених та структурованих умовах, цілеспрямований, має навички ефективної роботи.

3.2. Досягнення через незалежність. Achievement via Independence (Ai): T = 49.09

Важко справляється з роботою в невизначених і неструктурованих ситуаціях, потребує чітких цілей і методів, безініціативний.

Сильна мотивація до досягнення, особливо в відкритих і невизначених ситуаціях, віддає перевагу роботі, що дозволяє виявляти ініціативу і незалежне мислення, добре вміє визначати особисті цілі.

3.3. Практичність або інтелектуальна ефективність (Conceptual Fluency (Cf): T = 51.85

Орієнтований на діяльність, полюбляє мати справу з матеріальними речами, а не з про абстракціями, не впевнений у власній силах, має обмежені інтереси.

Комфортно і впевнено справляється з інтелектуальними та концептуальними завданнями, вербально швидкий і гнучкий, добре усе обмірковує.

4. Особистісні характеристики.

4.1. Проникливість (Insightfulness (Is): T = 46.51

Не може передбачити реакції інших, не цікавиться динамікою поведінки, більше дивиться на те, що люди роблять, ніж на те, що вони думають.

Володіє аналітичним розумінням людей і їх мотивації, швидко формує враження, не завжди теплий або співчутливий.

4.2. Гнучкість (Flexibility (Fx): T = 42.42

Любить передбачуваність і послідовність, не любить двозначності, запрограмований і спланований, добре організований.

Любить зміни і різноманітність, вважає звичайну рутину нудною, кмітливий і дотепний.

4.3. Чутливість або жіночість-мужність (Sensitivity (Sn): T = 66.67

Твердий, орієнтований на дії, нечутливий до чужих почуттів, агресивний.

Чутливий до почуттів інших, схильний інтерпретувати події з особистої точки зору, часто відчуває себе вразливим, має сильну потребу в приналежності.

Також CPI містить додаткові шкали, які дозволяють виміряти додаткову п'яту категорію - **показники ставлення до роботи (work related measures)**.

5.1. Управлінський потенціал (Managerial Potential (Mp): T = 57.16

Не дуже амбітний, може бути нестійким у прийнятті рішень, ставить власні інтереси на перше місце, захисний механізм реакції на критику.

Ефективно спілкується, делегує повноваження, добре обґрунтовує рішення, раціональний.

5.2. Робоче налаштування (Work Orientation (Wo): T = 59.68

Неспокійний, відволікається, часто безтурботний, нестійкий працівник, коливається в настрої.

Надійний працівник, охоче бере на себе підлеглі ролі, не корисливий, має скромні устремління і рідко скаржиться.

5.3. Креативність (Creative Temperament (CT): T = 51.30

Розважливий, уникає ризику, віддає перевагу традиційним способам ведення справ, надійний в роботі.

Любить все нове і незвичайне, мислить нестандартно, має швидкий індивідуальний темп.

5.4. Лідерство (Leadership (Lp): T = 62.15

Уникає керівних посад, проявляє низьку наполегливість, сумнівається у власній компетентності і зазнає труднощів в стресових ситуаціях.

Має лідерські якості, любить займати керівні посади, ефективно справляється зі стресом і тиском, напористий і самовпевнений

5.5. Товарииськість (Amicability (Ami):
T = 65.39

Нетерплячий, не тактовний, сумнівається в інших, легко дратується, не працює в команді.

Любить співробітництво, не напористий і не агресивний, лагодить з колегами, безкорисливий, не прагне самореклами.

5.6. Орієнтація на правоохоронну діяльність (Law Enforcement Orient (Leo):
T = 40.84

Вважає правозастосовну практику надмірно жорсткою і суворою, неконформний, дещо песимистичний і недоволений.

Підтримує твердую і сувору правозастосовну практику, може працювати в правоохоронній сфері, оцінює проблеми практичного боку і раціональності.

5.7. Ворожість (Hostility (Hos): T = 33.48

Готовий до дій, здоровий і працездатний.

Іпохондричні настрої, соціальна незрілість, схильність до звинувачення інших.

5.8. Фактор бійця (Fighter Factor (FF):
T = 51.00

Розслаблений, піклується про власний спокій, легко поступається при зіткненні, схильний до захисного типу поведінки.

Постійно в русі, має бойовий дух, прагне до перемоги, схильний до стратегії атаки.

Автори даної теоретичної концепції вважають, що комбінація шкал зазначених чотирьох категорій в рамках ортогональної системи координат (вертикальна вісь – інтернальність-екстернальність, горизонтальна – інтроверсія-екстраверсія) дозволяє виокремити *чотири особистісних типи* і оцінити ступінь їх прояву.

1. Альфа (реалізуючий тип) - це інтернально орієнтовані, екстравертовані індивіди, вони активні й амбітні, орієнтовані на міжособистісну взаємодію, стабільні, продуктивні, зосереджені на життєвих завданнях (цілях), лідери, які прагнуть дотримуватися соціальних норм.

В ідеалі цей тип на основі інтернальності та екстравертованості спрямований до спільної творчості в усіх основних видах діяльності і в подоланні розбіжностей («співробітництво» за К. Томасом).

2. Бета (підтримуючий тип) - інтернально орієнтовані особистості, які є інтровертами і дотримуються зовні заданих норм і цінностей, спокійні, ригідні, терплячі, замкнені, скромні, сумлінні, здатні підтримувати інших, часто з заниженою самооцінкою.

Результатом поведінки таких осіб найчастіше є уникнення складних ситуацій, у яких виникають гострі питання взаємодії внутрішнього і зовнішнього («уникнення» за К. Томасом). Духовна робота над собою, загострена рефлексія у самовдосконаленні в цілому представляють цей тип як інтернала, оберненого на себе.

3. Гамма (інноваційний тип) – екстернально орієнтовані особи, зосереджені на міжособистісній взаємодії екстраверти, здатні мати власну думку або приймати самостійні рішення, творчі, інноваційні, імпульсивні, запальні, схильні до перегляду і навіть порушення соціальних норм і правил. У поведінці представників цього типу домінує екстравертованість та екстернальність, яка опосередковує взаємовідносини особистісного (внутрішнього) і об'єктного (зовнішнього). Імідж цього типу певною мірою є продуктом не лише виховання, але й обставин, що іноді некритично сприймаються.

Гамма-тип притаманний людям мужнім, сміливим, пасіонарним, енергійним, активним, в правоохоронній системі такий тип властивий співробітникам спеціальних підрозділів, підрозділів кримінальної поліції тощо.

4. Дельта (далекоглядний тип) - екстернально орієнтовані особи, інтроверти з багатим внутрішнім життям, дещо відірвані від соціуму, індивідуалістичні, з багатою уявою, мрійні, дещо боязкі, схильні до абстрактних міркувань. Представники цього типу є водночас екстерналами і інтровертами, їхня поведінка може варіювати від покірності, сподівання на щасливий випадок або долю, до жорсткого пригнічення власної індивідуальності та індивідуальностей інших. Внаслідок цього у

вирішальні моменти діяльності люди, що належать до цього типу, чинять цілком екстернально: покладаються на інших людей, на гороскоп, не відстоюють цілей чи стосунків, ховаються за хворобу, йдуть під «панцир». Їх імідж захищає досить хороша репутація надійної, постійної людини, авторитет, професіоналізм, володіння майстерністю.

Результатом єдності мотивації відношення і досягнення є прагнення таких людей до компромісів (за К. Томасом – прагнення до пристосування). Стратегія поведінки на основі екстернальності та інтровертованості у колективній діяльності сприяє спільній творчості і подоланню конфліктів і суперечок.

Схематично зазначені особистісні типи зображені на рис. 1.

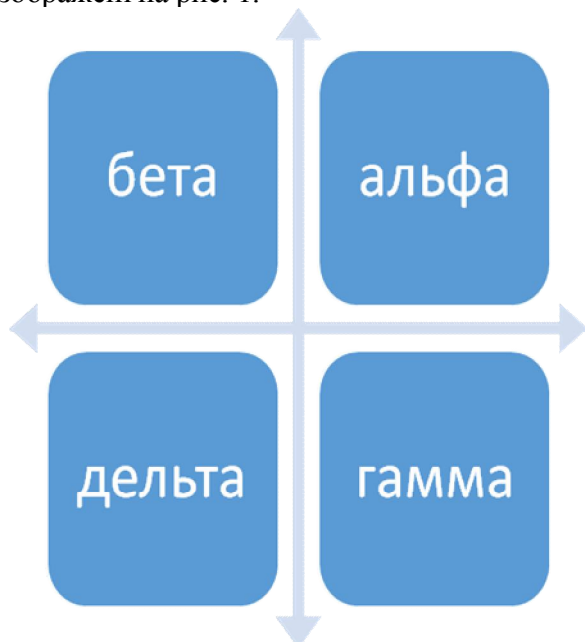

Рис. 1. Модель особистості згідно з теоретичною концепцією СРІ.

Примітка: вертикальна вісь – інтернальність-екстернальність (зверху вниз); горизонтальна вісь – інтроверсія-екстраверсія (зліва направо).

При аналізі оцінці психологічного профілю слід дотримуватись наступних правил:

1. "Сирі" бали нижче 27 за шкалою "Звичайності" свідчать про свідоме спотворення результатів, або про випадковий характер відповідей. У цьому випадку результати тестування вважаються невалідними.

2. Профілі з балами в значній мірі вище 50Т показують загальну позитивну адаптованість індивіда.

3. Профілі з балами значно нижче 50Т свідчать про можливу наявність у суб'єкта труднощів, які є значущими для адаптації.

Згідно з авторською концепцією, деякі твердження СРІ відображає одну особистісну рису і належать одній шкалі, а деякі – декілька рис і, відповідно, належать декільком шкалам одночасно. Проведений нами латентно-структурний аналіз перекладених українською мовою шкал СРІ засвідчив те, що значна частка (біля 40%) тверджень опитувальника додатково належить до інших шкал, ніж це очікувалось за концепцією авторів.

Наприклад, твердження 28 «Думаю, мені б сподобалось працювати модельєром», відповідно до теоретичної концепції авторів СРІ, відображає ступінь жіночості -чоловічості в поведінкових проявах і належить тільки до відповідної шкали – чутливість або чоловічість-жіночість (F/M). Дійсно, можна очікувати, що респонденти, які погоджуються з даним твердженням, є сензитивними, відчувають себе вразливими, мають сильну потребу в приналежності; і, навпаки, респонденти, які не погоджуються, є «твердими», орієнтованими на дії, нечутливими до чужих почуттів, агресивними.

Проте результати латентно-структурного аналізу свідчать про те, що респонденти, які відповідають на твердження позитивно (їм би сподобалось працювати модельєром), не тільки «чутливі», а також тягнуться до людей, люблять знайомитись і перебувати в нових ситуаціях, оптимістичні (шкала 1.3. – соціабельність); а також розуміють почуття інших, різнобічні, заповзятливі, мають хороші соціальні навички (шкала 1.7. – емпатія). І, навпаки, ті, які відповідають на твердження негативно – виявляються не комунікабельними, віддають перевагу перебуванню в тіні, в соціальних ситуаціях ніяковіють і уникають прийняття рішень (шкала 1.3.- соціабельність); також вони не відчувають емоцій інших, більш замкнуті, часто страждають від нерозуміння себе (шкала 1.7. – емпатія).

Детальні результати латентно-структурного аналізу тверджень СРІ будуть представлені в окремій публікації, проте зрозуміло, що для ефективного використання даного опитувальника в нашій державі потрібна його українськомовна адаптація з виявленням і вимірюванням

основних психометричних характеристик. Очевидно, що деякі твердження, які містять явні протиріччя між теоретичними очікуваннями і реальним змістом, мають бути видалені з українськомовного варіанту опитувальника або змінені за смыслом так, щоб вони могли належити відповідним ключовим шкалам.

Висновки та перспективи подальших розвідок.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що Каліфорнійський психологічний опитувальник широко використовується в англійськомовних зарубіжних країнах і являє собою цінний діагностичний інструмент для роботи з персоналом різних організацій, у тому числі правоохоронних структур. За даними зарубіжних дослідників, даний опитувальник характеризується високими показниками надійності, валідності, внутрішньої узгодженості тощо. В Україні даний опитувальник не використовується через недостатнє знання англійської мови респондентами, адаптованих українськомовних варіантів опитувальника поки що не існує.

Дослідження підтвердило доцільність проведення наукової роботи щодо адаптації CPI українською мовою для потреб правоохоронних органів. Це пояснюється тим, що опитувальник уможливує комплексну

психологічну діагностику низки важливих індивідуально-психологічних особливостей особи, включеними у чотири основні категорії, які пов'язані із: а) відносинами з іншими людьми; б) особливостями управління собою; в) особливостями мотивації і когнітивного стилю; г) особистісними характеристиками працівника. Опитувальник містить двадцять основних і контрольних шкал, додатково CPI допоможе діагностувати ступінь розвитку управлінського потенціалу менеджерів правоохоронних органів і підрозділів.

За результатами опитування з використанням CPI психолог може встановити належність працівника до певного особистісного типу (альфа, бета, гамма чи дельта), що допоможе правильно визначити сферу правоохоронної діяльності чи спеціалізацію працівника правоохоронного органу.

У подальшому планується встановлення приналежності окремих тверджень адаптованого українською мовою CPI до психометричних шкал, виокремлених за результатами латентно-структурного аналізу (із зазначенням шкал, які теоретично відповідають певним твердженням, згідно з авторською концепцією, а також шкал, з якими твердження виявились реально пов'язаними на основі емпіричного дослідження).

Список використаних джерел

1. Gough, H. G. & Bradley, P. (1996). The California Psychological Inventory™ manual - Third edition (2002 Printing). Mountain View, CA: CPP, Inc.
2. Gough, H. G. (2000). The California Psychological Inventory. In C. E. Watkins, Jr., & V. L. Campbell (Eds.), *Testing and assessment in counseling practice* (2nd ed.) (pp. 45-71). Mahwah, NJ: Erlbaum.
3. McAllister, L. W. (1996). *A practical guide to CPI™ interpretation* (3rd ed.). Mountain View, CA: CPP, Inc.
4. Megargee, E. I. (1972). *The California Psychological Inventory handbook*. San Francisco: Jossey-Bass.
5. Методики психологічної діагностики індивідуально-психологічних особливостей працівників Національної поліції України: методичні рекомендації / Криволапчук В.О., Сизоненко А.С., Остапович В.П., Барко В.І.; Київ: ДНДІ МВС України, 2020. с.
6. Професіограми за основними видами поліцейської діяльності: наук.-практ. посіб. / В.П. Остапович, І.О. Дубова, В.І. Барко та інші; за заг. ред. проф. В.О. Криволапчува. Київ: ДНДІ МВС України; ФОП Кандиба Т.П., 2018. 244 с.
7. Bouchard C. Physical activity and health / C. Bouchard, S. N. Blair, W. L. Haskell. – Champaign : Human Kinetics, 2007. – 410 p
8. Cochaine R. E., Tett R., L. Vandecreek. Psychological Testing and the Selection of Police Officers. A National Survey. *Criminal Justice and Behavior*, 30(5):511-537 · October 2003. <https://www.researchgate.net/publication/247743668>
9. Dunnette M. D., Borman W. C. Personnel Selection and Classification Systems. *Annual Review of Psychology*. 1979. Vol. 30, No. 1. Pp. 477–525. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.30.020179.002401>
10. Gerald V. Barrett, Rosanna F. Miguel, Jennifer M. Hurd, Sarah B. Lueke and James A. Tan. Practical Issues in the Use of Personality Tests in Police Selection. *Public Personnel Management Volume 32 No. 4 Winter 2003*. DOI: <https://doi.org/10.1177/009102600303200403>

References

1. Gough, H. G. & Bradley, P. (1996). The California Psychological Inventory™ manual - Third edition (2002 Printing). Mountain View, CA: CPP, Inc.
2. Gough, H. G. (2000). The California Psychological Inventory. In C. E. Watkins, Jr., & V. L. Campbell (Eds.), Testing and assessment in counseling practice (2nd ed.) (pp. 45-71). Mahwah, NJ: Erlbaum.
3. McAllister, L. W. (1996). A practical guide to CPI™ interpretation (3rd ed.). Mountain View, CA: CPP, Inc.
4. Megargee, E. I. (1972). The California Psychological Inventory handbook. San Francisco: Jossey-Bass.
5. Meyer, P. & Davis, S. (1992). The CPI™ applications guide. Mountain View, CA: CPP, Inc.
6. Metodyky psykhologichnoi diahnostryky indyvidualno-psykhologichnykh osoblyvostei pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy: metodychni rekomendatsii [Methods of psychological diagnosis of individual psychological characteristics of employees of the National Police of Ukraine: guidelines] / Kryvolapchuk V.O., Syzonenko A.S., Ostapovych V.P., Barko V.I.; Kyiv: DNDI MVS Ukrainy, 2020 s (in Ukrainian).
7. Profesiografichniy opys osnovnykh vydiv diialnosti v orhanakh vnutrishnikh sprav Ukrainy: prakt. Posib [Professional description of the main activities in the bodies of internal affairs of Ukraine] / V. I. Barko, Yu. B. Irkhin, T. V. Neshcheret, O. V. Shapovalov. Kyiv: KNUVS, Drukarnia MVS, 2007. 100 s (in Ukrainian).
8. Bouchard C. Physical activity and health / C. Bouchard, S. N. Blair, W. L. Haskell. – Champaign : Human Kinetics, 2007. – 410 p
9. Cochaine R. E., Tett R., L. Vandecreek. Psychological Testing and the Selection of Police Officers A National Survey. Criminal Justice and Behavior, 30(5):511-537 · October 2003. <https://www.researchgate.net/publication/247743668>
10. Dunnette M. D., Borman W. C. Personnel Selection and Classification Systems. Annual Review of Psychology. 1979. Vol. 30, No. 1. Pp. 477–525. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.30.020179.002401>
11. Gerald V. Barrett, Rosanna F. Miguel, Jennifer M. Hurd, Sarah B. Lueke and James A. Tan. Practical Issues in the Use of Personality Tests in Police Selection. Public Personnel Management Volume 32 No. 4 Winter 2003. DOI: <https://doi.org/10.1177/009102600303200403>.

Резюме

Барко В. И. главный научный сотрудник Государственного научно-исследовательского института МВД Украины
Барко В. В. старший научный сотрудник Государственного научно-исследовательского института МВД Украины
Бондаренко В. Д. доктор философских наук, профессор, член-корреспондент АПН Украины

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗРАБОТКИ КАЛИФОРНИЙСКОГО ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСНИКА

Статья посвящена исследованию теоретических подходов к разработке Калифорнийского психологического опросника - распространенного в англоязычных странах психодиагностического инструмента, который с 50-х годов прошлого века используется психологами с целью профессионального отбора и психологического сопровождения персонала многих организаций, в том числе правоохранительных органов. Опросник пока считается одним из самых проверенных психодиагностических инструментов для оценки личности, он разрабатывался на основе сотен исследований с участием различных популяций и сред. В нашей стране пока не существует украиноязычных вариантов данного опросника, хотя его структура и диагностические возможности подходят для использования в правоохранительных органах государства. В статье раскрыты теоретические основы Калифорнийского психологического опросника, основанное на ортогональной модели взаимодействия двух основных личностных измерений - интроверсии и экстраверсии, а также интернальности и экстернальности. Авторы статьи убедительно доказывают целесообразность осуществления украиноязычной адаптации Калифорнийского психологического опросника с целью его использования в работе с персоналом правоохранительных органов, поскольку опросник позволяет комплексную психологическую диагностику ряда важных индивидуально-психологических особенностей личности, включенными в четыре основные категории, которые связаны с: отношениями с другими людьми; особенностями управления собой; особенностями мотивации и когнитивного стиля; личностными характеристиками работника (перевести на русс и англ).

Ключевые слова: Калифорнийский психологический опросник; персонал; личность; психодиагностика; профессиональный отбор; способности; мотивация.

Summary

Barko V. I. Main Researcher, State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

Barko V. V. Senior Researcher, State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

Bondarenko V. D. Doctor of Philosophy, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

THEORETICAL BASIS OF THE DEVELOPMENT OF CALIFORNIAN PSYCHOLOGICAL INVENTORY

Introduction. The article is devoted to the study of theoretical approaches to the development of the California Psychological Inventory - a common psychodiagnostic tool in English-speaking countries, which has been used by psychologists since the 1950s for professional selection and psychological support of staff of many organizations, including law enforcement agencies. The Inventory is currently considered one of the most proven psychodiagnostic tools for personality assessment, it was developed on the basis of hundreds of studies involving different populations and environments. There are no Ukrainian-language versions of this questionnaire in our country yet, although its structure and diagnostic capabilities are suitable for use in state law enforcement agencies.

Purpose. The purpose of the article is to reveal the methodological and theoretical aspects of the development of the California Psychological Inventory to determine the feasibility of using yoga in the system of law enforcement and law enforcement agencies of our state. The task of the article is to reveal the methodological basis of CPI; determine the personal typology underlying the Inventory; present the psychological characteristics of its scales; to draw a conclusion about the possibility of its use in the system of law enforcement agencies of Ukraine.

Methods. The main research methods were study and analysis of literature sources on the theoretical aspects and practice of CPI; research of the theoretical concept underlying the development of the CPI; analysis of the main and additional scales of the questionnaire; latent-structural analysis of statements of the Inventory in order to determine the compliance of statements to certain scales of the Inventory; statistical methods.

Originality. The article reveals the theoretical basis of the California Psychological Inventory, which is based on an orthogonal model of the interaction of two basic personality dimensions - introversion and extraversion, as well as internality and externality. The authors of the article convincingly prove the feasibility of the Ukrainian-language adaptation of the California Psychological Inventory in order to use it in working with law enforcement personnel, as the questionnaire provides a comprehensive psychological diagnosis of a number of important individual psychological characteristics, included in four main categories: relationships with other people; features of self-management; features of motivation and cognitive style; personal characteristics of the employee.

Conclusion. According to the results of the survey using CPI, contains twenty basic and control scales, the psychologist can establish the employee's affiliation to a certain personality type (alpha, beta, gamma or delta), which will help to correctly determine the scope of law enforcement or specialization of the law enforcement officer. In addition, CPI will help diagnose the degree of development of managerial capacity of managers of law enforcement agencies and departments. Finally, the authors made conclusion about the possibility of usage CPI in the system of law enforcement agencies of Ukraine after the ukrainian-language adaptation.

Key words: California Psychological Inventory, personality, staff, psychodiagnostics, professional selection, abilities, motivation.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Received/Поступила: 27.01. 21.